

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisom)

พื้นความรู้ความสามารถที่ผ่านกระบวนการคิดโดยใช้สติปัญญาของคนในท้องถิ่น มีการเรียนรู้และถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจนเกิดผลดีงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะสำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนาเข้ากับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมตามยุค

เทศบาลตำบลกุดบากได้เล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญา ท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นเพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังว่าเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่นฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านหรือปราชญ์ท้องถิ่นต่อไป

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึงทุก สิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ในหลายวิชา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการณ์ต่างๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตรเป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้ ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มโรงสี กลุ่มหัตถกรรม เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึงความสามารถในด้านบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงานด้านต่างๆทั้งขององค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่นๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้านระบบผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขาการจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาและถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มีประสิทธิผล

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษา ทั้ง ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา เชื้อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ ประเพณี บุญประเพณีข้าว เป็นต้น

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นเทศบาลตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร

๑. **ด้านเกษตรกรรม** คือภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการการกสิกรรม/การปศุสัตว์/การประมง/การป่าไม้ เช่น การทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ โคกหนองนา เป็นต้น

ลำดับ	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑	ทำนาเกษตรอินทรีย์	นายพงษ์ศักดิ์ เจียมรัมย์	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๒	การเพาะเห็ดขอนขาว, เห็ด, เห็ดนางฟ้า	นางฤดี เนียนไธสง	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๓	ปศุสัตว์และอาหารสัตว์	นายทองพูล พันธุ์เลิศ	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๔	ทำนาเกษตรอินทรีย์และเพาะ กล้าไม้	นายโกสินทร์ ดาบลาอ่ำ	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๕	ทำนาเกษตรอินทรีย์และเพาะ กล้าไม้	นางสาวหทัยรัตน์ คำหุด	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๖	ทำนาเกษตรอินทรีย์/ไร่สวน ผสม	นางนราทิพย์ ดาบพลอ่อน	หมู่ ๑ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	

๒. **ด้านหัตถกรรม** คือภูมิปัญญาท้องถิ่นในงานฝีมือหรืองานช่างที่ทำด้วยมือและอุปกรณ์อย่างง่าย โดยไม่ใช้เครื่องจักร เป็นองค์ประกอบหลักในการผลิต เช่น งานจักสาน, งานแกะหนังตะลุง,งานทอผ้าด้วยมือ, งานเย็บปักถักร้อย, การทำหัวโขน, เป็นต้น

ลำดับ	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑	จักสาน (กระติบข้าว)	นายสมพงษ์ ดาบพลอ่อน	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๒	เย็บปักถักร้อย/ทำเสื่อเย็บมือ/ บายศรี/ประดิษฐ์ดอกไม้	นางประภาศรี พันธูวร	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๓	ทอผ้าย้อมคราม	นางสมหมาย ดาบพิมพ์ศรี	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๔	งานประดิษฐ์จากผ้าใยบัว	นางวาสิกร์ ชินวงษ์	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๖	การทำเสื่อเย็บมือ	นางแวววัน ศิริยากร	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๗	งานประดิษฐ์ดอกไม้จันทน์	นางจินดาเลิศ พองพรหม	หมู่ ๑ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	

๓. **ด้านอุตสาหกรรม** คือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ทุน แรงงาน และเครื่องจักรเป็นองค์ประกอบหลักในการผลิตโดยมีเป้าหมายการผลิตสิ่งของเป็นจำนวนมากเพื่อการค้า และรวมถึงงานด้านการบริการ เช่น การทำเครื่องเรือนจากไม้แปรรูป (โต๊ะ/เตียง/ตู้) การแปรรูปสิ่งต่างๆ จากยางพารา เป็นต้น

ลำดับ	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑	การทำเฟอร์นิเจอร์ไม้	นายบัวพันธ์ ยั่งยืน	หมู่ ๑ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัด สกลนคร	

๔. **ด้านการแพทย์ไทย** คือภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการดูแลและรักษาสุขภาพแบบพื้นบ้าน เช่น การหัตถเวชกรรมไทย (การนวดไทย/การนวดประคบสมุนไพร), การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค, การผดุงครรภ์พื้นบ้านโดยหมอดำแยของชาวไทยมุสลิม (โต๊ะบีแดด) เป็นต้น

ลำดับ	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑	นวดแผนไทย	นางดวงหทัย ศรีโคตรจันทร์	หมู่ ๓ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๒	นวดแผนไทย	นางบรรจง ไพเวียงคำ	๑๕๓ หมู่ ๓ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	

๕. **ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** คือภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า, การสืบชะตาแม่น้ำ, การทำแนวปะการังเทียม, การอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นต้น

ลำดับ	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑	การพัฒนาและการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน	นายทองศักดิ์ ทินบุตร	หมู่ ๑ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	

๖. ด้านศิลปกรรม คือภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม, ประติมากรรม, การนาฏศิลป์, ดนตรี, ทัศนศิลป์, การละเล่นพื้นบ้านและการนันทนาการ เช่น การขับร้องเพลงอีแซว, ลำตัด, หมอลำ, โนรา เป็นต้น

ลำดับ	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑	ดนตรีพื้นบ้าน	นายเด่น เณริชัย	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๒	การนาฏศิลป์	นายอนรรักษ์ ดวงกุลสา	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๓	การละเล่นพื้นบ้าน	นายไวพจน์ ศรีมุกดา	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	

๗. ด้านภาษาและวรรณกรรม คือภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการใช้ภาษาพูดและภาษาเขียน เช่น ภาษาโบราณ, ภาษาถิ่น, หนังสือ, ตำรา, ตำหรับอาหาร, งานประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง, เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน บทเพลงต่างๆ เป็นต้น

ลำดับ	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑	ผญา	นายคาร์ปิน นิยมพงษ์	หมู่ ๓ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	

๘. ด้านอื่นๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม อาหารไทย อาหารพื้นบ้าน เป็นต้น

ลำดับ	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่	หมายเหตุ
๑	พิธีกรรมทางศาสนา	นายเสรีภาพ พองพรหม	หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๒	พิธีกรรม/เจ้าจ้ำ	นายณรงค์ ดาบโสมศรี	หมู่ ๑ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	
๓	อาหารพื้นบ้าน	นางสุนทะลา ดาบลาอ่ำ	๑๖๑/๒ หมู่ ๒ ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก จังหวัดสกลนคร	

การผลิตวัสดุจากผ้าใยบัว

ภูมิปัญญา
ด้านการเพาะเห็ด

เกษตรอินทรีย์

การเพาะปลุกเห็ด

เกษตรผสมผสาน